

De Inlichtingendienst bij den Generalen Staf,

DOOR

H. A. C. FABIUS,

Ritmeester b/h 1e Regiment Huzaren.

Algemeen overzicht. De mobilisatiejaren waren voor het Nederlandsche leger op velerlei gebied eene goede leerschool. De Inlichtingendienst, die uit den aard der zaak meer in stilte arbeidde, was vóór den oorlog nog in wording, doch dank zij het juiste inzicht van den Opperbevelhebber, die aan dezen tak van dienst de volle waarde toekende, kon het bureau zich gedurende de oorlogsjaren naar behoefte uitbreiden en aan billijke eischen voldoen.

De Inlichtingendienst is niet alleen voor de afdeeling operatiën, doch ook voor de beoordeeling van den militair politieken toestand reeds in vreedstijd een onmisbaar verkenningorgaan van den Generalen Staf.

Geen bevelhebber zal nalaten, alvorens bevelen te geven, eerst te onderzoeken, wat er van den vijand bekend is.

Voor een klein land is deze taak minstens evenveel omvattend als voor een groot rijk — te meer, omdat bij eene strategisch defensieve positie de omstandigheden, waarin men geplaatst wordt, moeilijker zijn te beoordeelen, dan wanneer men die omstandigheden zelf kan scheppen. Eene onafgebroken studie van alle militaire en militair politieke vraagstukken in de omringende landen is daarom noodzakelijk. Feitelijk moet volkomen dezelfde arbeid verricht worden, als bij de beter en voltalliger uitgeruste staven der groote legers.

De voortdurende berekening van de militaire kansen in geval van oorlog, is een moeilijk probleem. In die richting de regeering, op elk gewild oogenblik, in te lichten behoort tot de taak van den Opperbevelhebber, die met de landsverdediging is belast. Al het mogelijke moet worden overwogen, zelfs het onwaarschijnlijke mag niet worden verwaarloosd.

Men zal begrijpen van hoeveel belang het is al of niet te weten, wat een (eventueele) vijand zal doen.

De uitlading, de aanvankelijke concentratie, de sterkte en opmarsch van het I Deutsche leger von Kluck was in Augustus 1914 van overwegend belang voor de beoordeeling onzer strategische positie. Was Nederland in die eerste Augustusdagen in den maalstroom van den oorlog medegesleurd, dan zouden vermoedelijk slechts enkele divisiën zijn aangewezen om te trachten het Nederlandsche leger te neutraliseeren. Alle Deutsche krachten, welke beschikbaar waren, moesten immers worden ingezet voor de omvatting van den Franschen linkervleugel. Het Nederlandsche leger had dus zijne operatieve vrijheid kunnen behouden, evenzo goed als zulks met het Belgische leger het geval was.

In de latere jaren was de machtspositie der oorlogvoerende mo-

genschappen zeer wisselend; daarmede wisselde natuurlijk ook steeds onze strategische positie.

Taak van den Inlichtingendienst in engeren zin. Reeds in vreedstijd moeten zooveel mogelijk gegevens worden verzameld, om een juist denkbeeld te kunnen vormen omtrent:

- a. den militair politieken toestand,
- b. de strategische positie in geval van oorlogsgevaar,
- c. de tactische gevechtswaarde, sterkte en organisatie der omringende legers.

Alles wat voor het eigen leger van belang is, moet worden uitgewerkt; de uitwerking dier gegevens maakt den Inl.dienst tot een vergelijkend studiebureau van het eigen leger met den vreemde.

Voor de beoordeeling der berichten is eene streng doorgevoerde centralisatie noodzakelijk. Aangezien deze centralisatie niet tot een interdepartementaal bureau kan worden doorgevoerd, moet naar innige samenwerking met de belanghebbende departementen worden gestreefd.

Het departement van Marine heeft voor zijn aandeel in de landsverdediging en voor de verdediging onzer koloniën groot belang bij een goed werkenden berichtendienst, het departement van Koloniën heeft geheel parallel gaande belangen. Samenwerking met het departement van Buitenlandsche Zaken kan niet worden gemist voor de beoordeeling van den militair politieken toestand; ten slotte is de hulp van het departement van Justitie voor de controle op buitenlandsche Inlichtingendiensten en ter beveiliging van het eigen militair geheim onontbeerlijk.

Oorlog en Marine vooral moeten hand aan hand gaan, men denke slechts aan den onderzeeoorlog, die van zoo overwegenden invloed was op de strategische positie der oorlogvoerende mogendheden en dus ook van ons land; hetgeen onder anderen gebleken is uit de vrees van Duitsche zijde, dat de onbepaalde duikbootenoorlog Nederland er toe zou kunnen nopen zijne neutraliteit prijs te geven. En juist om zulke groote belangen moet elke onnoodige splitsing worden voorkomen. (Zie wat de vrees voor Nederland betreft v o n T i r p i t z , *Erinnerungen*, blz. 375, L u d e n d o r f f , *Kriegserinnerungen*, blz. 190.)

Men kan zuiver technisch maritieme kwesties opdragen aan marinepersoneel, dat met den generalen staf samenwerkt; de beoordeeling van alles, wat maar in ver verwijderd verband staat met militaire politiek of strategie behoort te zijn in eene hand.

Alleen een centrale Inl.dienst kan ware en onware berichten onderscheiden, kan de herkomst van te goeder trouw of opzettelijk valsche berichten onderkennen. De organisatie moet zoo zijn ingericht, dat de beoordeeling, bewerking en distributie der gegevens van uit één bureau snel en vlot verlopen.

De Duitse legerleiding schijnt de nadeelen te hebben ondervonden van een afzonderlijken Marine Inl.dienst (Zie Nicolai, Nachrichtendienst im Weltkrieg, blz. 4); zeker is het, dat de via ons land werkende z.g. Nachrichtenstellen van het leger en de marine door den najiver veler agenten de algemeene zaak veel nadeel hebben berokkend.

Zoodra een oorlog uitbreekt, gaat de direkte strategische en tactische verkenningsdienst over in handen van de daarvoor bestemde organen van de staven van het leger te velde, de marine, de stellingen en van de territoriale bezettingstroepen. Zij ontvangen algemeene aanwijzingen en instructiën van het Opperbevel. Het moet uitgesloten zijn, dat deze organen, hoeveel onmiddellijk belang zij er bij hebben van alles op de hoogte te zijn, zelfstandig een inlichtingendienst organiseeren, die verder strekkende bedoelingen heeft dan in de instructiën van het Opperbevel zijn neergelegd.

Tot den strategischen en tactischen verkenningsdienst, waarmede de legerafdeelingen worden belast, behoort het verzamelen van gegevens omtrent de voornemens des vijands, de organisatie en indeeling van zijne strijdmacht, de bewapening en uitrusting, de verliezen en aanvulling, algemeene geest en geoefendheid enz.

Ook bij de bondgenootschappelijke legers zal eene samenwerking moeten worden georganiseerd, zonder welke gemeen overleg voor de operatiën niet mogelijk is.

Bij een klein leger is het eene vraag van practische organisatie, of de Inlichtingendienst tevens kan worden belast met den verbindingdienst voor de bevelvoering.

Rechtstreeks onder het Opperbevel ressorteeren een twintigtal commando's, bureaux of andere organen, die geregeld alle inlichtingen omtrent den vijand aan den Inlichtingendienst moeten doorgeven, zooals het Hoofdkwartier Veldleger, de stafkwartieren van afzonderlijke divisien of divisiegroepen, de stelling- en territoriale commando's, de marinestaf, zoonoodig de grens-, kust- en luchtwacht, de militaire attachés bij de bevriende en bondgenootschappelijke legers enz.

De verbindingsofficieren of Inlichtingebureaux geven de berichten door omtrent den vijand; deze berichten worden geschift, verzameld en verwerkt en daarna ter beschikking gesteld van de afdeeling operatiën. Aangezien de Inl.dienst met deze geregelde verbinding door draadlooze telegraphie, telefoon, postduiven enz. onderhoudt, kunnen langs denzelfden weg de operatieve bevelen worden verzonden en werken beide afdeelingen — operatiën en inlichtingen — meer in verband.

Een afzonderlijk verzendbureau voor operatieve bevelen is inderdaad even onmisbaar, als een ontvangbureau voor de binnenkomende berichten. De rechtstreeksche bevelvoering moet streng gescheiden worden van alle aangelegenheden, die met de bevelvoering slechts

indirect verband houden. De samenvoeging Inlichtingen- en Verbindingsdienst geeft daarom de meest doeltreffende en economische oplossing. Een dergelijk verbindingsbureau dat dag en nacht werkt met een drie ploegen stelsel, is in hoofdzaak een telefoonbureau, waar de binnenkomende berichten worden ontvangen en de operationele bevelen worden verzonden.

Bij een langdurigen oorlog is ten slotte alles van militair belang en zal de organisatie en wijze van arbeiden zich aan de omstandigheden moeten aanpassen. De Fransche en Duitsche Generale Staven hebben die voortdurende uitbreiding van arbeidsveld even goed ondervonden als wij en waren evenmin als de Nederlandsche Generale Staf bij den aanvang van den oorlog op een zoo veelomvattend werk voorbereid.

De wijze waarop de gegevens worden verkregen.
A. *Militaire attachés.*

De militaire attachés, welke aan de gezantschappen zijn toegevoegd, behooren als regel niet tot het corps diplomatique.

In hunne positie schuilt echter niets geheimzinnigs, zij zijn belast met de studie van de legerinrichting in het land, waar zij geplaatst zijn en zijn hoofdzakelijk door eigen aanschouwing en relaties het best in staat een juist oordeel te vellen over hetgeen gepubliceerd wordt en als wetenswaardig moet worden vermeld.

Daarenboven moet men voor de beoordeeling van den militair politieken toestand en de waarde van een leger niet alleen rekening houden met toekomstige vijanden, doch even zoo goed met toekomstige bondgenooten.

Zij zijn een steun voor den gezant, die zelf niet militair onderlegd is en het militaire vraagstuk, dat in zoo nauw verband staat met de politiek, zeer bezwaarlijk zonder deskundigen steun in den kring zijner beschouwingen zou kunnen opnemen. Vooral in tijden van algemeene beroering, als het staatkundig evenwicht labiel is, verrichten zij belangrijke diensten.

Zeer ten onrechte worden zij dikwijls beschuldigd misbruik te maken van vertrouwen om op die wijze achter militaire geheimen te komen. Dit is natuurlijk wel eens voorgekomen, doch het blijven uitzonderingen en het verkregen succes is in den regel niet groot, omdat het uiterst moeilijk is een geheimen dienst te organiseren, zonder zich en daarmee het gezantschap en het eigen land te compromitteren.

Een militair attaché, die zich zijner positie bewust is, zal het wel nalaten met agenten, die toch evengoed onder valsche mom hem direct of indirect kunnen bespieden, in verbinding te treden.

De zoo terecht gevreesde spionagedienst behoort buiten de militaire attachés om te gaan en vormt een dienst, die van af eigen bodem moet worden georganiseerd en geleid.

Zijn dus de militaire attachés in den vreemde eenerzijds een belangrijke inlichtingsbron, anderzijds kunnen door vriendschappelijke gedachtenwisseling met de vreemde militaire attachés in het eigen land de militaire vraagstukken gemakkelijker worden beoordeeld.

In een toestand van gewapende neutraliteit is het dure plicht de politiek der regeering niet te bemoeilijken door bevoordeeling van een der partijen. De oorlogvoerende landen hebben voor betrouwbare berichten geld en goede woorden te over, de Inl.dienst van een neutraal leger moet echter aan verleiding weerstand bieden om diplomatieke moeilijkheden te voorkomen. In dit verband wordt verwezen naar de bekende „affaire des colonels” in Zwitserland. Twee hoofdofficieren werden van hun post ontzet, omdat gegevens, waarover de Zwitsersche Inl.dienst beschikte, werden doorgegeven aan een der militaire attachés der oorlogvoerende mogendheden.

Zoodra het eigen land in den oorlog wordt betrokken, moeten de militaire attachés onmiddellijk worden belast met het toezicht op een verbindingsbureau; zij zijn dan chef of worden, ingeval hoogere militaire autoriteiten worden gedetacheerd, ingedeeld bij de militaire missie, die de schakel vormt met het Opperbevel van het bondgenootschappelijke leger.

B. *Pers en openbare geschriften.*

In den oorlog van 1870 kon de cavalerie van het Duitsche leger in opmarsch naar Châlons, geen voeling meer krijgen met het leger van Mac Mahon, dat inmiddels in noordelijke richting was afgemarcheerd. Vage vermoedens daaromtrent werden ten slotte bevestigd door een telegram uit Londen. Dit bericht leidde tot de rechtszwenking van het 3e en het Maasleger en tot de insluiting van Mac Mahon te Sedan.

Deze gebeurtenis is te recht een voorbeeld, van hoeveel belang de Inlichtingendienst blijft naast de verkenningsorganen van het leger te velde.

De Fransche Generale Staf was in den aanvang van den laatsten oorlog niet voldoende georiënteerd, omdat de van uit België werkende Inl.dienst plotseling werd stopgezet. In de eerste oorlogsweken was men in hoofdzaak aangewezen op de verkenningsafdeelingen, die echter door de Duitschers werden teruggedreven.

Op 17 Aug. schrijft Generaal French nog aan Lord Kitchener: „Tusschen Tirmont en Metz heeft de vijand ongeveer 13 tot 15 legerkorpsen en 7 cav.divisiën”; men vermoedde dat minstens 5 legerkorpsen zouden opmarcheeren tusschen Givet en Brussel. Inderdaad was de totale sterkte van dezen omzwenkenden Duitschen legervleugel 26 legerkorpsen en waren 16 legerkorpsen aangewezen om tusschen Givet en de Nederlandsche grens de Maas te overschrijden. Insteede van uitvoering te kunnen geven aan het oorspronkelijk plan van een algemeen offensief, stond het Fransche opper-

bevel voor eene gedeeltelijk strategische verrassing en begon reeds op 22 Aug. de terugtocht van het 5e Fransche leger.

Ik vestig hier de aandacht op het groote belang van een goed werkenden Inl.dienst bij het uitbreken van een oorlog.

De censuur der Generale Staven waakt angstvallig tegen het publiceren van gegevens, die voor den vijand van nut kunnen zijn en het is niet onaardig met enkele voorbeelden aan te toonen, hoe men op dit gebied steeds wijzer werd.

Het Deutsche leger trok in Augustus in overwinningsroes ten strijde en publiceerde alle verliezen in verlieslijsten, die oorspronkelijk de plaats van het gevecht en het nummer van het regiment aangaven. De geheele Deutsche oorlogsorganisatie was hieruit op te bouwen. Later kon men met behulp dier verlieslijsten en de statistische bevolkingsgegevens een vrij nauwkeurig overzicht houden van de z.g. stamreserve van het weerbare volk. Die berekeningen hebben niet gefaald en tot het einde toe een juist inzicht kunnen geven over de krachtsinspanning waartoe het Deutsche leger nog in staat was, ten spijt van alle minder juiste berichten, die hierover in de Ententepers verschenen. De Franschen waren geheimzinniger, doch hadden er niet op gerekend, dat de tallooze advertentiën: „Mort sur le champ d'honneur près . . . le lieutenant A du . . . Infie" een voldoende inzicht zouden geven in de organisatie. Op de plaats dier stippeltjes stond oorspronkelijk alles voluit. Ook de verliezen konden, in terloops medegedeelde cijfers in onderling verband gebracht, vrij goed bij benadering worden berekend.

De Engelsche organisatie kon door geregelden arbeid uit de groote en kleine pers worden opgebouwd.

Voor een neutralen staat, omringd door oorlogvoerende mogendheden, is eene beoordeeling omtrent de machtspositie der strijdende partijen een gebiedende eisch. Men moet een juist inzicht hebben:

1e. Over het totaal der beschikbare divisiën te velde en de verdeling over de gevechtsfronten.

2e. Hoeveel divisiën in eerste linie zijn, hoeveel in reserve.

3e. Hoeveel divisiën in reserve als frisch kunnen worden aangemerkt.

4e. De sterkte en verdeling der depottroepen — hoe lang geoefend.

5e. De voor den dienst achter het front benodigde troepen.

6e. De weerbare mannen, die nog niet onder de wapenen zijn geroepen.

7e. De som der geleden verliezen en blijvende verliezen alsmede de afvoer van oudere en de aanvulling van jongere lichten.

8e. De weerbare mannen, welke ten behoeve van landbouw en nijverheid aan den dienst worden onttrokken.

9e. De organisatie van het leger te velde, het beschikbare materieel en verdere technische hulpmiddelen.

10e. Politieke en economische invloeden op de organisatie en strijdvaardigheid van het leger.

Doch ook op maritiem gebied moet de Generale Staf in eerste instantie over verschillende gegevens kunnen beschikken. De duikbootenoorlog beheerschte in hooge mate de positie van Nederland. De Engelschen hebben nooit willen erkennen, dat de enorme successen der Duitsche duikbooten vooral in de maanden April—Juni 1917 bijna tot eene crisis leidden. De Britsche Admiraliteit publiceerde als regel alleen vage algemeenheden of — afzonderlijk beschouwd — niet te controleeren cijfers. In December 1917 gaf zij eene grafiek uit, die de vorderingen moest aantoonen bij de vernietiging der vijandelijke duikbooten. Hieruit was het aantal nauwkeurig te berekenen, omdat het kleinste kwartaalverschil — afgeleid uit andere gegevens — een moest zijn. Later was men zoo wijs geworden, dergelijke grafieken niet meer te publiceeren. Stelde men nu hier tegenover de aanmaakcapaciteit van duikbooten en de aanvulling van personeel, dan beschikte men over de grondslagen voor de beoordeeling van den onderzeeoorlog en de gevolgen daarvan.

C. De verzameling van gegevens bij het leger te velde.

De verkenningsorganen zorgen voor eene geregelde verbinding en waarneming des vijands. Vooral de verkenning uit de lucht heeft in de latere oorlogsjaren groote gevolgen gehad, de strategische verkenning geschiedde in hoofdzaak uit vliegtuigen. De tactische gegevens uit fotografische opnemingen op verschillende tijdstippen verzameld, werden in overzichtelijke grafische voorstellingen voor wat betreft den aanleg van loopgraven-hindernissen, kleinspoor-batterijbouw, troepenbewegingen enz., naar de hogere legerstaven opgezonden en waren dan voor de beoordeeling van den bijzonderen toestand in de verschillende sectoren eene belangrijke aanvulling voor hetgeen men langs anderen weg te weten kon komen. Dikwijls gaf de luchtverkenning de eerste aanwijzingen voor een ophanden zijnd offensief.

In den beweginsoorlog zullen, vooral bij duisternis en ongunstig weer, de verkenningsorganen van de mobiele beveiligingstroepen de luchtverkenning moeten vervangen of aanvullen. De meest betrouwbare gegevens krijgt men echter bij het onderzoek van buitgemaakte papieren, doch voornamelijk door het verhoor van krijgsgevangenen en deserteurs. De Staven van de divisiegroepen of afzonderlijk optredende divisien moeten over een of meer tactisch onderlegde Inlichtingenofficieren en het noodige personeel beschikken, die de gegevens kunnen beoordeelen en sorteeren, de vreemde taal vloeiend spreken om, volgens de aanwijzingen en vragenlijsten van hooger hand, alle daarvoor in aanmerking komende personen zoo spoedig mogelijk aan een stelselmatig verhoor te onderwerpen. Deze personen moeten worden verhoord kort na hunne gevangenneming of aanmelding, nog onder den indruk van de oorlogsellende en nadat zij het eerste gevoel van weldadigheid hebben ondervonden van

buiten gevaar te zijn. Liefhebberij op dat gebied, onmiddellijk achter de gevechtlinie, heeft geen zin. Men kan niet iedereen verhooren, het sorteeren en ondervragen is een veel omvattend en eentonige arbeid, waarbij veel menschenkennis en nauwgezetheid wordt vereischt. De officieren, die met dit werk zijn belast, zenden de verzamelde gegevens en de ingevulde vragenlijsten naar de Inlichtingendienst van het Opperbevel, nadat zij de gegevens, welke van onmiddellijk belang kunnen zijn voor hun eigen legerafdeeling ter kennis hebben gebracht van hun eigen Commandant. Zeer zeker zal elke divisiestaf in oorlogstijd over zulk een inlichtingenofficier moeten beschikken. Zij zouden tevens de verbindingsschakel kunnen vormen met het Algemeen Hoofdkwartier, hetzij als verbindingsofficier, 'tzij bij grootere afdeelingen (divisiegroepen) aan dezen toegevoegd.

Het zenden van gegevens uitsluitend langs den hierarchieken weg is verkeerd, omdat daardoor te veel vertraging ontstaat. De geheele organisatie moet er op ingericht zijn de berichten zoo snel mogelijk hunne eindbestemming te doen bereiken. Aangezien de naast hoogere staven (divisiegroep-veldleger) belang kunnen hebben bij gegevens, die een lagere staf niet altijd kan beoordeelen, verdient het aanbeveling zooveel mogelijk de berichten in meervoud te verzenden.

De inlichtingenofficiëren worden door het opperbevel op de hoogte gehouden van hetgeen noodig is voor de beoordeeling van den algemeenen en bijzonderen oorlogstoestand.

Op het gevechtveld is men te veel onderhevig aan plaatselijke indrukken om van den algemeenen toestand een juist begrip te kunnen hebben. Zoowel de vrager als de ondervraagde kunnen zich aan die invloeden, die tot eene zuiver subjectieve beoordeeling leiden, niet onttrekken. Mij zijn gevallen medegedeeld, dat zelfs hoofdofficiëren zoo onder den indruk waren van geleden verliezen, dat zij, de geheele zaak als hopeloos beschouwend, op de hen gestelde vragen tot in bijzonderheden een juist antwoord gaven. Een valsch bericht omtrent troepenverzamelingen aan de grens onder mededeeling, dat enge inkwartiering is aangezegd, maakt op de afdeeling, die met de grensbewaking is belast een geheel anderen indruk, dan op hem, die de berichten verzamelt en ze met een critischen blik beoordeelt.

D. Meer algemeene gegevens, welke op eigen bodem kunnen worden verzameld. Het onderzoek op valsche propagandaberichten.

Bij eenen voortgezette oorlog zijn niet alleen de zuiver militaire vraagstukken, doch ook de politieke, economische en technische inlichtingen van invloed op de beoordeeling van oorlogsgevaar of van het aanvals- of weerstandsvermogen van den vijand.

Talrijke personen, die bekend zijn met toestanden in het buitenland, beseffen te weinig, hoe een juist oordeel wordt gevormd uit de massa — op zich zelf oogenschijnlijk onbelangrijke — berichten.

Zij, die vermeenen wel belangrijke inlichtingen te kunnen geven gaan als regel naar de hoogste autoriteiten, die de berichten dikwijls niet, veelal slechts gebrekkig kunnen beoordeelen en veroorzaken door valsche, onjuiste of overdreven voorstellingen een gevoel van onzekerheid bij verantwoordelijke regeeringspersonen.

De personen, die gebruikt worden voor het verspreiden van dikwijls valsche berichten met politieke bedoelingen zou men kunnen onderscheiden in bewuste en onbewuste agenten. Tot de eersten behooren de betaalde agenten (minste soort) en de agenten die vrijwillig als zoodanig dienst verrichten; de laatsten zijn gevaarlijker, omdat zij uit overdreven sympathiegevoelens onbewuste werktuigen zijn in handen der tegenpartij en als regel connecties hebben onder de hoogere regeeringsambtenaren. Men moet van een bericht den oorsprong kennen, de waarde van een bericht leert men nooit met zekerheid uit eene op zich zelf staande mededeeling.

Het blijft de taak van den Inl.dienst om de aanknoopingspunten bij de verspreiding van politieke propaganda- of chantageberichten op te sporen.

Het zal ten slotte iedereen duidelijk zijn, dat juiste berichten over voedingsmiddelen, grondstoffen en technische aangelegenheden alleen kunnen worden verkregen door tusschenkomst van die personen, die uit den aard hunner betrekking daarvan op de hoogte zijn. Men denke aan de analyse van stikgassen, de beoordeeling van den graanvoorraad, de capaciteit van werven en fabrieken enz. Er zijn tal van vragen waarbij men de berichten alleen kan beoordeelen met de door studie verkregen kennis van deskundigen.

E. De bevoegdheden van het militair gezag ingevolge de wet van 23 Mei 1899 houdende bepalingen ter uitvoering van art. 187 der Grondwet.

Bij K. B. kan elk gedeelte van het grondgebied des rijks in staat van oorlog of in staat van beleg worden verklaard, wanneer er oorlog of oorlogsgevaar is, of wanneer binnenlandsche onlusten de in- of uitwendige veiligheid van het rijk of van een gedeelte daarvan in dringend gevaar brengen.

Het militair gezag ontleent aan deze wet o. m. bevoegdheden om de veiligheid van het rijk te kunnen beschermen. Het is duidelijk, dat de uitvoering van die bevoegdheden in gewone tijden moet worden voorbereid.

Bij den staat van oorlog is de gemeentepolitie verplicht de verlangde inlichtingen te verschaffen, kunnen in overleg met het burgerlijk gezag nieuwe politieverordeningen worden vastgesteld, of de dienst der politie worden gewijzigd. Het militair gezag stelt zoodoortig eene geheime politie in om de handelingen van verdachte personen na te gaan en de pogingen tot verstandhouding met den vijand, of het vormen van samenspanningen tijdig op te sporen en

tegen te gaan. Bij den staat van beleg treedt de gemeentepolitie onder het militair gezag, kunnen nieuwe politieverordeningen en verkeersregelen worden vastgesteld, verdachte personen worden uitgezet of in bewaring gesteld, kan de censuur worden ingesteld, terwijl huiszoeking op vertoon van een algemeen last geoorloofd is.

Deze bevoegdheden zijn in de eerste plaats bedoeld tegen de spionage.

De censuur is een veelomvattend werk; wil men behalve de post naar het buitenland, ook de post binnen 's lands grenzen controleren, dan vereischt dit ontzaggelijk veel personeel; in Duitschland werd de binnenlandsche post alleen in gevaarlijke grenstrooken nagezien. Het buitenlandsche post- en telegraafverkeer wordt langs enkele doorlaatstations geleid.

Openlijk wordt natuurlijk geen berichtendienst onderhouden, de spionagedienst werkt in gewoon schrift met kunstig uitgevonden afspraken onder dek-adres, met onzichtbare inkten enz.

Ten slotte kan onder dekking van consulaire zegel, dus ook in geheimschrift, menig bericht ongestoord de grens passeeren. Luit.-Kol. Nicolai, de Chef van den Duitschen Inl.dienst, zegt van den Franschen dienst: „Auch die Konsulate in Bern, Lausanne, Zürich und Basel waren unausgesetzt tätig. Sie alle unterhielten eigene Nachrichtenorganisationen und übernahmen ausserdem die Vermittlung und Sicherung für die Agenten der an der französischen Grenze, besonders in Annemasse, Esian und Pontarlier, befindlichen Nachrichtenstellen des französischen Generalstabes.“ Wijselijk zwijgt hij van de Deutsche consulaire ambtenaren, die in het neutrale buitenland voor den Duitschen dienst werkzaam waren.

Het bestek van dit artikel laat niet toe verder hierover uit te weiden, ofschoon het voor velen interessant zou zijn eens iets te vernemen van de vernuftig uitgevonden middelen, waarmede de spionagedienst der groote mogendheden werkte. Het bestrijden der communicatiemiddelen, die uiterlijk volkomen onschuldig zijn, is zóó moeilijk, dat men er elders toe overging brieven en telegrammen eenvoudig geruimen tijd op te houden, waardoor natuurlijk de belangrijkste berichten hunne actualiteit verloren.

Het handeldrijvend publiek is in 't algemeen zeer tegen de censuur gekant; inderdaad is de censuur, zoolang er geen oorlog is, voor velen te goeder trouw handelende personen zeer nadeelig. De doorsnee Nederlander is, zoolang het gevaar niet voor de deur staat, individualist en beschouwt vele, dikwijls noodzakelijke organisatorische maatregelen als overdreven militair gedoe.

Zoolang het eigen land onzijdig is, moet men een scherp onderscheid maken tusschen agenten van eene buitenlandsche mogendheid, die inlichtingen trachten in te winnen omtrent den vijand — via onzijdig gebied — en agenten, die militaire gegevens trachten te verzamelen van den onzijdigen staat. De eersten zijn geen, de

laatsten wel verspieders in den zin van het W. v. S. Het groote publiek ziet hierin geen verschil en noemt allen spionnen. Terwijl de laatsten onverbiddelijk moeten worden vervolgd, behoeft men tegen de eersten eerst op te treden, wanneer zij handelingen verrichten die strafbaar zijn volgens onze wetten.

Inlichtingendienst is oorlogsnoodzaak, zoodat bij de groote mogendheden daarvoor geen kosten worden gespaard. Tracht men dus de internationale verbindingen te storen, dan zullen middelen worden beraamd, om op steeds meer verborgen wijze het doel te bereiken. Hiermede benadeelt men de veiligheid van den eigen staat omdat:

1e. de tegenpartij pogingen in het werk zal stellen, om de politie om te koopen,

2e. de tegenpartij er geen belang meer bij heeft den inlichtingendienst tegen den vijand en tegen den neutralen staat angstvallig gesplitst te houden,

3e. de controle op vreemde agenten zooveel moeilijker wordt, waardoor men minder op de hoogte is van den politieken toestand en in geval van oorlog de vijandelijke organisatie in hare geledingen niet kent,

4e. de Regeering over veel minder middelen beschikt om zich te onttrekken aan den invloed van opzettelijk onjuiste of tendencieuse berichten of mededeelingen.

Het is duidelijk, dat de vreemde organisaties zullen trachten eigen agenten te schuiven in den dienst van de tegenpartij (dubbelspionnen) om den dienst van de tegenpartij te verkennen en te kunnen bestrijden. Agenten van wier volstreckte eerlijkheid men geen zekerheid heeft, moeten dus weer door vertrouwde personen worden gecontroleerd. Het verkrijgen van betrouwbare inlichtingen wordt dus door de veiligheidsmaatregelen, die men zelf weer nemen moet, om de agenten van de tegenpartij op te sporen, zeer bemoeilijkt, eenhoofdige leiding is voor de goede samenwerking en voor het verkrijgen van succes onmisbaar.

De controle op de handelingen van buitenlandsche agenten is — zoolang het geheele land niet in staat van beleg is verklaard — een moeilijk vraagstuk. De verdachte personen houden zich als regel op in dat gedeelte des rijks, waar zij zich vrij kunnen bewegen, zij vallen dus niet onder het militair gezag.

Het welslagen van een afdoenden opsporingsdienst berust dan in in hoofdzaak op de medewerking van de hier te lande helaas nog veel te gescheiden politieorganisatiën. De Generale Staf kan alleen eenige leiding geven, 's lands veiligheidsdienst berust in handen van de rijkspolitie en gemeentepolitie der groote steden.

Een oorlogvoerende mogendheid kan bij het weigeren om vreemdelingen toe te laten, veel krasser optreden dan een onzijdige staat. Dank zij de nieuwe bepalingen omtrent de toelating van vreemde-

lingen is bij ons ook de controle op verdachte buitenlanders zeer verbeterd.

In oorlogstijd mag men niet alle agenten over een kam scheren. Er zijn gewetenlooze individuen onder, die tegen geen bedrog en verraad opzien, er zijn er ook wier moed en vaderlandsliefde hoog moeten worden aangeschreven — men denke bijvoorbeeld aan de talrijke Belgen, die onder het grootste doodsgevaar niet eens, doch telkens de elektrische grensafsluiting overschreden.

Onze politie was bij het uitbreken van den oorlog voor den bovenbeschreven rekerchedienst niet berekend. Zij heeft onmiddellijk de aanwijzingen gevolgd, die haar door den Generalen Staf werden gegeven en zich in 't algemeen meesterlijk aan de omstandigheden aangepast.

Door het vertrouwen dat de Generale Staf in de oorlogsjaren genoot bij de justitie en de politie heeft de Inlichtingendienst ongestoord kunnen doorwerken ten bate van 's lands veiligheid.